

Skaidrojošs materiāls par valsts atbalsta stimulējošo ietekmi

1. Kas ir valsts atbalsta stimulējoša ietekme?

Viens no būtiskākajiem valsts atbalsta saderības kritērijiem ir, vai pieprasītajam valsts atbalstam piemīt stimulējoša ietekme. Ar to saprot situāciju, kad potenciālais atbalsta saņēmējs bez pieprasītā valsts atbalsta nevarētu veikt un neveiktu attiecīgas darbības. Proti, atbalstam ir jāspēj mainīt atbalsta saņēmēja rīcību tādējādi, ka tas īstenotu darbības, ko tas neveiktu tirgus (brīvas konkurences) apstākļos. Atbalsta saņēmējam ir jāpierāda, ka valsts atbalsts tam ir nepieciešams, lai tas spētu veikt tādas papildu darbības, kas pārsniedz tā ikdienas praksi.

Judikatūrā stimulējošās ietekmes princips tika nostiprināts lietā *Philip Morris v. Komisija C-730/79*, kurā Eiropas Savienības tiesa atzina, ka Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – Līgums) 107.panta 3.punkts (iepriekš – 92.panta 3.punkts) neatļauj dalībvalstīm veikt maksājumus, kas uzlabotu atbalstu saņemošo saimnieciskās darbības veicēju finansiālo situāciju, kad tas nav nepieciešams, lai sasniegtu Līguma 107.panta 3.punktā noteiktos mērķus.¹

Ja saimnieciskās darbības veicējam jebkurā gadījumā ir jāveic tādas darbības, kas, piemēram, izriet no tirgus vai tiesību aktu prasībām, atbalstam nepiemīt stimulējoša ietekme.

2. Kādus nosacījumus ir jāizpilda, lai tiktu ievērots stimulējošās ietekmes nosacījums?

Atkāpjoties no stimulējošās ietekmes nosacījuma būtības, lai uzskatītu, ka atbalstam piemīt stimulējoša ietekme, ir jāizpilda šādi tehniski nosacījumi – jāpārliedzina, vai atbalsta saņēmējs nav uzsācis darbu pie projekta pirms tas ir vērsies pie atbalsta sniedzēja, proti, vai atbalsta pretendents (ir iesniedzis rakstveida pieteikumu atbalsta saņemšanai pirms tiek sākts darbs pie projekta (minēto nosacījumu skaidrojumu skatīt šī skaidrojuma 4.2.sadaļā).

Papildus ir jāņem vērā, ka attiecībā uz atbalsta pretendentiem, kas kvalificējami kā lielie uzņēmumi, var būt nepieciešams izpildīt papildu prasības attiecībā uz stimulējošās ietekmes nosacījumu. Piemēram, gadījumā, ja atbalsts tiek sniegts kā *ad hoc* atbalsts saskaņā ar Komisijas regulu Nr.651/2014, ir nepieciešams pierādīt, ka atbalsts radīs vienu vai vairākus rezultātus, kas minēti Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 3.punktā (skatīt šī materiāla 4.2.sadaļu) vai gadījumā, ja tiek sniegts paziņots valsts atbalsts, ir nepieciešams pārliedzina, vai attiecīgajā gadījumā nav piemērojami specifiski stimulējošās ietekmes kritēriji, piemēram, gadījumā, ja lielajam uzņēmumam tiek sniegts valsts atbalsts energoauditam (izpildot Komisijas paziņojumā “Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.-2020.gadam (2014/C 200/01)” noteikto), ir jāievēro, ka šādam atbalstam stimulējoša ietekme var būt tikai tiktāl, ciktāl atbalsts nekompensē energoauditā, kas nepieciešams saskaņā ar Direktīvu 2012/27/ES, kā arī, ka darbi pie projekta īstenošanas nav uzsākti pirms pozitīva Eiropas Komisijas lēmuma saņemšanas (skatīt šī materiāla 4.4.sadaļu).

¹ Lieta *C-730/79 Philip Morris v. Commission*, para 17. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61979CJ0730>. Aplūkots: 09.10.2018.

3. *Kādas ir sekas, ja netiek ievērots stimulējošās ietekmes nosacījums?*

Ja netiek izpildīts atbalsta stimulējošās ietekmes nosacījums, visas projekta izmaksas kopumā tiek uzskatītas par neattiecināmām, un publiskie līdzekļi tām nedrīkst tikt piešķirti.

Ja atbalsts ir bijis piešķirts, neievērojot stimulējošo ietekmi, atbalsts ir uzskatāms par nelikumīgu..

4. *Valsts atbalsta regulējumā iekļautā stimulējošās ietekmes prasība*

4.1. De minimis atbalsts

Komisijas regula (ES) Nr.1407/2013 (2013.gada 18.decembris) par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.panta piemērošanu de minimis atbalstam neparedz stimulējošās ietekmes prasību.

4.2. Atbalsts vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu sniegšanai

Attiecībā uz atbalstu vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes (sabiedriskajiem) pakalpojumiem piemērojama valsts atbalsta regulējums neparedz stimulējošās ietekmes prasību.

4.3. Komisijas regula Nr.651/2014

Sniedzot atbalstu ar Komisijas regulu Nr.651/2014, lai to atzītu par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu un tas būtu atbrīvots no paziņošanas pienākuma, ir jāizpilda minētās regulas 6.panta prasības attiecībā uz atbalsta stimulējošo ietekmi.

Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 5.punktā ir minētas atsevišķas atbalsta kategorijas, kurām stimulējošā ietekme nav prasīta vai tiek uzskatīts, ka tām piemīt automātiski, piemēram, riska finansējuma atbalsts, atbalsts, ar ko kompensē strādājošu personu ar invaliditāti nodarbināšanas papildu izmaksas, atbalsts kultūrai un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai u.c.

Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 2.punkts paredz, ka “*atbalstu uzskata par tādu, kam piemīt stimulējoša ietekme, ja saņēmējs attiecīgajai dalībvalstij ir iesniedzis rakstisku pieteikumu, pirms sākas darbs pie projekta vai pirms sākas darbība. [..]*” Minētā norma iekļauj iepriekšminētos nosacījumus, lai tiktu izpildīta prasība pēc stimulējošās ietekmes.

4.3.1. Atbalsta pieteikums

Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam atbalsta pieteikums ir pietiekams, lai izpildītu stimulējošās ietekmes nosacījumu, brīdī, kad atbalsta pretendents atbalsta sniedzējam iesniedz pieteikumu, kas satur visu nepieciešamo informāciju, kas minēta Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 2.punktā (ir norādīts uzņēmuma nosaukums un lielums, sniegts projekta apraksts (t.sk., tā sākuma un beigu datums), norādīta projekta īstenošanas vieta, izmaksas, atbalsta veids un projekta īstenošanai nepieciešamā publiskā finansējuma summa.²

² Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam e-State Aid Wiki sistēmā.

Attiecībā uz lieliem uzņēmumiem piešķiramu *ad hoc* atbalstu (skatīt Valsts atbalsta vadlīniju IV nodaļas 2. apakšnodaļu <http://www.fm.gov.lv/files/files/06.10.2016%20preciz%20FINAL%20Valsts%20atbalsta%20VADLINIJAS.pdf>) Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 3.punktā ir paredzētas papildu prasības stimulējošās ietekmes nosacījuma izpildei. Proti, ir noteikta nepieciešamība atbalstam radīt vienu vai vairākus rezultātus, kas minēti Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 3.punktā (piemēram, atbalsta ietekmē būtiski palielinās projekta/darbības joma vai būtiski palielinās kopsumma, ko saņēmējs tērē projektam/darbībai, vai būtiski palielinās attiecīgā projekta/darbības pabeigšanas ātrums).

4.3.2. Darbu sākums

Komisijas regulas Nr.651/2014 2.panta 23.punktā ir sniegta darbu sākuma definīcija: “*darbu sākums ir ar ieguldījumu saistītu būvdarbu sākums vai pirmā juridiski saistošā apņemšanās pasūtīt aprīkojumu, vai citas saistības, kas padara ieguldījumu neatgriezenisku, – atkarībā no tā, kas notiek pirmais. Zemes pirkšanu un tādus sagatavošanās darbus kā atļauju saņemšana un priekšizpētes veikšana neuzskata par darbu sākumu. Attiecībā uz pārņemšanu “darbu sākums” ir brīdis, kad tiek iegādāti aktīvi, kas ir tieši saistīti ar iegādāto uzņēmējdarbības vietu.*” No minētās definīcijas izriet, ka pirmā juridiski saistošā apņemšanās, kas izraisa tiesiskas sekas attiecībā uz plānoto ieguldījumu nepieciešamību vai arī reālu ar ieguldījumu saistītu darbību veikšanu, ir uzskatāma par darbu sākumu. Piemēram, pirms atbalsta pretendents ir iesniedzis atbalsta pieteikumu atbalsta sniedzējam, atbalsta pretendents var izsludināt iepirkumu konkrētu darbību veikšanai, kas būs nepieciešamas projekta īstenošanai, tomēr tas nedrīkst noslēgt līgumu par šo darbību veikšanu ar iepirkumā izraudzīto pakalpojuma sniedzēju, jo tādējādi tas būs uzņēmies juridiskas saistības, kas izraisa tiesiskas sekas attiecībā uz plānoto ieguldījumu veikšanu.

Vienlaikus atzīmējams, ka būtisks ir nevis juridiskā dokumenta nosaukums, bet gan tā saturs un būtība. Izvērtējot, vai attiecīgais juridiskais dokuments ir uzskatāms par tādu, kas ir neatgriezeniskām sekām un līdz ar to ir uzskatāms darbu sākumu Komisijas regulas Nr.651/2014 2.panta 23.punkta izpratnē, ir nepieciešams konstatēt, vai, piemēram, dokuments satur vienošanos jau par konkrētām darbībām un ir neatgriezenisks, vai arī tas nosaka tikai līgumslēdzēju potenciālās sadarbības ietvaru un iespējamās konkrētās darbības nākotnē pēc tam, kad atbalsta pretendents būs iesniedzis atbalsta pieteikumu atbalsta sniedzējam.³

Tiklīdz, kā saimnieciskās darbības veicējs izrāda savu interesi un uzņemas juridiskas saistības pirms atbalsta pieteikuma iesniegšanas atbalsta sniedzējam, var secināt, ka valsts atbalsts nav bijis stimuls, lai iesaistītos attiecīgajās aktivitātēs un tās tiktu veiktas arī bez publisko līdzekļu piesaistes.⁴ Tas, cik juridiski saistošs un kādas sekas izraisošs ir noslēgtais attiecīgais darījums, ir vērtējams atbilstoši nacionālajiem tiesību aktiem.

Atsevišķi priekšdarbi, piemēram, topogrāfiskā plāna izstrāde, atļaujas saņemšana, sarunu vešana minētās definīcijas ietvaros nav uzskatāma par darbu sākumu un neietekmē stimulējošās ietekmes noteikuma izpildi.

³ Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam e-State Aid Wiki sistēmā un Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam dokumentā par Komisijas regulas Nr.651/2014 biežāk uzdotajiem jautājumiem 8.lpp. (pieejams:

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/practical_guide_gber_en.pdf).

⁴ Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam e-State Aid Wiki sistēmā.

NB! Nereti tiek saņemts jautājums, vai prasība pēc stimulējošās ietekmes ir izpildīta, gadījumā, ja pirms atbalsta pieteikuma iesniegšanas atbalsta pretendents ir nepieciešams izstrādāt/ir jau izstrādājis tehnisko projektu. Atbilstoši Eiropas Komisijas skaidrojumiem tehnisko projektu izstrāde ir priekšizpētes veikšana, ko neuzskata par darbu sākumu Komisijas regulas Nr.651/2014 2.panta 23.punkta un 6.panta 2.punkta izpratnē, līdz ar to stimulējošās ietekmes nosacījums nav pārkāpts.

NB! Tomēr ir jāņem vērā, ka tehniskā projekta izstrādes izmaksas nav attiecināmas konkrētā projekta ietvaros, ņemot vērā, ka tās ir radušās pirms projekta pieteikuma iesniegšanas. Līdz ar to tās ir iespējams finansēt no privātajiem līdzekļiem, kas ir brīvi no jebkāda valsts atbalsta, vai no publiskajiem līdzekļiem šādos veidos:

- a. ja **izmaksas jau ir veiktas** pirms projekta pieteikuma iesniegšanas – tikai kā *de minimis* atbalsts (ņemot vērā, ka *de minimis* atbalstam nav piemērojama stimulējošās ietekmes prasība);
- b. ja **juridiskās saistības par tehniskā projekta izstrādi vēl nav radušās** un ir paredzētas, piemēram, atbalsta programmā, tad tās var būt attiecināmas, ja tās ir radušās pēc projekta pieteikuma iesniegšanas. Tādā gadījumā atbalstu tehnisko projektu izstrādei var sniegt šādi:

- b.1. kā konsultāciju atbalstu MVU atbilstoši Komisijas regulas Nr.651/2014 18.panta ietvertajam specifiskajam atbalsta mērķim;
- b.2. piemēram, kā reģionālo atbalstu (Komisijas regulas Nr.651/2014 14.pants), ja tehniskā projekta izstrādes izmaksas var ietvert kā investīcijas pamatlīdzeklī (tās veido kopējā pamatlīdzekļa vērtību un ir nesaraucjami saistītas ar plānotajām investīcijām).⁵

4.4. Paziņots valsts atbalsts

Ja atbalsts tiek piešķirts atbilstoši Eiropas Komisijas izstrādātām vadlīnijām, pamatnostādņēm, nostādņēm vai Līguma 107.panta 3.punktam, iesniedzot paziņojumu Eiropas Komisijai un sagaidot tās lēmumu, lai novērtētu atbalsta ietekmi/saderību/samērīgumu, konkrētais pasākums tiek izvērtēts atbilstoši noteiktiem pamatprincipiem, no kuriem viens ir, vai pasākumam piemīt stimulējoša ietekme.

Kā jau minēts iepriekš, valsts atbalstam ir jāmaina tā saņēmēja uzņēmuma rīcība tā, ka tas veic darbības, ar kurām tiek veicināta vispārējās nozīmes mērķa sasniegšana un kuras tas neveiktu atbalsta nepiešķišanas gadījumā vai veiktu ierobežotā apjomā vai citādā veidā. Tas nozīmē, ka katrā konkrētā gadījumā ir jāpierāda, ka atbalsts netiks izmantots, lai subsidētu tādas izmaksas, kuras uzņēmumam būtu jāsedz jebkurā gadījumā, proti, jāsniedz pierādījumus par konkrētām darbībām, ko uzņēmums nebūtu veicis bez atbalsta (hipotētiska situācija).

NB!!! Viens no stimulējošās ietekmes būtiskākajiem nosacījumiem – **projekta darbību uzsākšana pēc atbalsta pieteikuma iesniegšanas atbalsta sniedzējam un pozitīva Eiropas Komisijas lēmuma saņemšanas**. Gadījumā, ja plānotais atbalsta pasākums ir paziņots Eiropas Komisijai un darbs pie attiecīgā projekta īstenošanas tiek uzsākts pirms Eiropas Komisijas lēmuma saņemšanas, pastāv risks, ka negatīva Eiropas Komisijas lēmuma gadījumā visas projekta attiecināmās izmaksas var būt neattiecināmas.

⁵ Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam e-State Aid Wiki sistēmā.

5. Atsevišķi stimulējošās ietekmes jautājumi

- Ja tiek paredzēta iespēja piešķirto valsts atbalstu kumulēt ar citu valsts atbalstu, atbalsta programmā vai individuālajā valsts atbalsta projektā ir jāparedz nosacījumu, ka visām atbalstu piešķirošajām institūcijām ir jābūt jau pieņemtiem lēmumiem par atbalsta piešķiršanu, izņemot gadījumus, kad kumulācija ir paredzēta ar *de minimis* atbalstu vai atbalstu, ko piešķir par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes (sabiedrisko) pakalpojumu sniegšanu (jo attiecībā uz šiem atbalsta veidiem valsts atbalsta regulējums neizvirza stimulējošās ietekmes prasību; skatīt šī skaidrojuma 4.1. un 4.2.sadaļu). Gadījumā, ja visi lēmumi par valsts atbalsta piešķiršanu nav bijuši pieņemti par visu projektu kopumā pirms ir uzsākts darbs pie projekta īstenošanas, katrs nākamais piešķirtais publiskais finansējums ir uzskatāms par jaunu valsts atbalstu, bet šādā gadījumā netiktu izpildīta Eiropas Komisijas tiesību aktos noteiktā stimulējošās ietekmes prasība, jo darbi pie projekta jau būtu uzsākti, līdz ar to valsts atbalstu piešķirt vairs nedrīkst. Turklāt prasība pēc visu atbalsta sniedzēju pieņemtiem lēmumiem par atbalsta piešķiršanu ir nepieciešama arī tādēļ, lai atbalsta kumulācijas gadījumā netiktu pārsniegtas pieļaujamās atbalsta intensitātes.
- Gadījumos, kad atbalsts tiek kombinēts ar Eiropas Komisijas pārvaldītu atbalstu (piemēram, *Horizon 2020*) – stimulējošās ietekmes nosacījums ir uzskatāms par izpildītu, ja darbi pie projekta īstenošanas ir uzsākti pēc atbalsta pieteikuma iesniegšanas Eiropas Komisijai, un atbalsta pretendents pieteikumu nacionālā līdzfinansējuma saņemšanai atbalsta sniedzējam iesniedz pēc tam. Šajā gadījumā ir būtiski atcerēties, ka sākotnējam atbalsta pieteikumam ir jāsaturs visu nepieciešamo informāciju, kas definēta Komisijas regulas Nr.651/2014 6.panta 2.punktā, un tam tāpat ir jābūt iesniegtam par tādu pašu atbalsta mērķi, atbalstāmajām darbībām, attiecināmajām izmaksām utt.⁶
- Ja atbalsts tiek sniegts kā aizdevums vai garantija uz atvieglotiem nosacījumiem, atbilstoši Eiropas Komisijas skaidrojumam, šādā gadījumā atbalsta pieteikumam ir jābūt iesniegtam (paziņota valsts atbalsta gadījumā arī saņemtam pozitīvam Eiropas Komisijas lēmumam) pirms tiek noslēgts juridiski saistošs darījums, kas liecinātu par gatavību iesaistīties plānotajās aktivitātēs, t.i., atbalsta pieteikumam ir jābūt iesniegtam atbalsta sniedzējam pirms tiek parakstīts aizdevuma līgums/izsniegta garantija. Turklāt arī plānotās investīcijas nevar tikt veiktas pirms minētā atbalsta pieteikuma iesniegšanas (paziņota valsts atbalsta gadījumā arī saņemtam pozitīvam Eiropas Komisijas lēmumam). Pretējā gadījumā netiek izpildīta stimulējošās ietekmes prasība.⁷

⁶ Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam e-State Aid Wiki sistēmā.

⁷ Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajam skaidrojumam e-State Aid Wiki sistēmā.